

Stockholm, 2018-03-23

RFSUs remissyttrande över SOU 2017:92 Transpersoner i Sverige - Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor (dnr. Ku2017/02516/DISK)

Inledning

RFSU tackar för att ha fått möjligheten att lämna kommentarer över rubricerad utredning. RFSU är en partipolitiskt och religiöst obunden folkrörelse med uppgift att sprida en kunskapsbaserad och öppen syn på samlevnads- och sexualfrågor. RFSU arbetar med utgångspunkt i sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) för ett jämlikt och jämställt samhälle där sexualitet är en källa till glädje och njutning i människors liv.

Hälsa är en grundläggande mänsklig rättighet som är nödvändig för utövandet av alla mänskliga rättigheter. Sexuell och reproduktiv hälsa är viktiga och nödvändiga delar i rätten till fysisk och mental hälsa. Sexuell och reproduktiv hälsa kan varken uppnås eller skyddas utan sexuella eller reproduktiva rättigheter.

En av RFSU:s centrala målsättningar är att alla människor ska kunna uppleva sexuell integritet, självkänsla och välbefinnande i alla faser av livet, oavsett kön eller könsidentitet, sexualitet, ursprung, funktionalitet och sammanhang.

RFSU ser ett stort behov av förbättrade levnadsvillkor för transpersoner i Sverige idag, detta i ljuset dels av den utbredda okunskap om transpersoner och deras särskilda behov inom såväl det offentliga som vården och i civilsamhället, men också på grund av den diskriminering, det hot och våld transpersoner tvingas utstå. Transpersoner är inte en homogen grupp och utgångspunkten för den politik och de förändringar som behöver göras, bör vara utifrån individens perspektiv, erfarenheter och önskemål. Lagstiftningsarbetet och det politiska arbetet måste därför ha ett normkritiskt intersektionellt perspektiv och genomsyras av kunskap om effekterna av ett hetero- och cisnormativt samhälle.

RFSU vill även ta tillfället i akt och poängtera att utredningens arbetsätt och metod varit ett effektivt sätt för att i grunden synliggöra vilka förändringar som behövs. Förslagen är väl övervägda

och genomarbetade.

Sammanfattning

Del I - Transpersoners levnadsvillkor

RFSU tillstyrker utredningens förslag 14.1.2 om att införa ett tredje juridiskt kön och att det inom ramen för en sådan utredning ingår huruvida ett införande av könsneutrala personnummer vore möjligt.

RFSU tillstyrker utredningens förslag 14.1.3 om att ändringar i examensbeskrivningarna i relevanta utbildningar genomförs för att säkerställa att kunskap om hbtq-personers och personer med intersexvariationers levnadsvillkor ingår. RFSU delar vidare RFSL:s uppfattning om hur dessa ändringar ska se ut samt vilka utbildningar som är relevanta.

RFSU tillstyrker utredningens förslag 14.1.6 om X som könsmarkör i svenska pass och tillägger att det inom ramen för en sådan utredning som föreslås måste ingå hur lättillgänglig och begriplig information om vilka länder som ej godtar X och konsekvenserna av detta ska tillgodoses.

RFSU välkomnar varmt utredningens förslag 14.1.10 om att en utredning företas om hur transpersoner bättre kan inkluderas i statistiken för överföring av hiv samt att en nationell SRHR-strategi tas fram. RFSU betonar även i denna del att en SRHR-strategi måste ha ett välintegrerat hbtqi-perspektiv, för att öka kunskapen och skapa fler transinkluderande mottagningar.

RFSU tillstyrker utredningens förslag 14.1.11 om pågående och kommande lagstiftningsarbete och arbete med uppföljning av Sveriges åtaganden med mänskliga rättigheter. RFSU betonar i denna del vikten av att "könsidentitet och könsuttryck" bör vara en del av den grundlagsfästa hetslagstiftningen och att detta är att föredra framför diskrimineringslagens (2008:567) "könsöverskridande identitet och/eller uttryck".

RFSU tillstyrker utredningens förslag 14.2.1 om barn och unga transpersoners levnadsvillkor. RFSU tillägger att en utredning av skolinspektionen även bör innefatta förskolan och att situationen för unga personer som omfattas av det kommunala aktivitetsansvaret samt så kallade "hemmasittare" bör utredas. En utredning bör ha sin utgångspunkt i alla skolformer, inte endast grundskola och gymnasium.

RFSU tillstyrker utredningens förslag 14.2.3 om föräldraskap och familjebildning och välkomnar varmt att en utredning företas i syfte att införa en könsneutral föräldrabalk, som bättre stämmer överens med verkligheten och bättre inkluderar stjärnfamiljer. RFSU tillägger även i denna del att det är av stor vikt att även de transpersoner som avser bilda familj, eller de föräldrar som avser ändra juridiskt kön, får nödvändig administrativ och juridisk information på grund av hur föräldrabalken idag är utformad.

RFSU tillstyrker utredningens förslag 14.3.1 om kunskapshöjande insatser och ett mer riktat arbete. Detta för att bättre inkludera transpersoner i det annars breda folkhälsoarbetet. Insatserna för personer med strategiskt ansvar för folkhälsoarbetet bör vidare även omfatta kunskap kring minoritetsstressorer som en bakomliggande orsak till den psykiska ohälsan i gruppen.

RFSU tillstyrker utredningens förslag 14.4.1 om ökad kunskap om en tryggare vård. RFSU menar att graviditetsvården såväl innan som efter förlossning måste förbättras. Detta i ljuset av de problem transpersoner upplever i samband med graviditet. RFSU lyfter även här behovet av sexologisk kunskap inom vård, omsorg och socialtjänst. I denna del betonar RFSU även det akuta behovet av att tillgängliggöra vården för ickebinära.

RFSU tillstyrker utredningens förslag 14.7.5 om att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att utreda hur det kan säkerställas att en person som byter personnummer inte blir behandlad som en ny person. Att transpersoner som ändrat personnummer idag i vissa fall behandlas som en ny person är inte acceptabelt.

RFSU tillstyrker utredningens förslag 14.9.1 om bättre inkludering av transpersoner i enkäter och undersökningar och lyfter i denna del behovet av att icke-binära bättre inkluderas i denna för att stoppa det utbredda osynliggörandet av gruppen.

Del II - Den könsbekräftande vården

RFSU tillstyrker utredningens förslag 16.1.1 om en överenskommelse med Sveriges kommuner och landsting. Detta i ljuset av att de långa väntetiderna har långtgående konsekvenser för transpersoners reproduktiva hälsa och rättigheter. RFSU ser positivt på förslaget om att det likt förslaget i SOU 2009:11 - *En nationell cancerstrategi för framtiden*, tillsätts medel för att minska väntetiderna och regionala skillnader. RFSU lyfter också i denna del att det då överenskommelsen sluts är viktigt att det knyts medel över tid och att

fokus inte endast ligger på att minska väntetiderna, utan också på en kvalitativ vård.

RFSU delar utredningens uppfattning 16.2.1 om insatser som behövs för att i framtiden fortsatt kunna förbättra den könsbekräftande vården. RFSU tillägger dock i denna del de kunskapshöjande insatser RFSU identifierat avseende den fysiska sexuella hälsan, såväl under tiden som efter en genomgått könsbekräftande behandling. Även det akuta behovet av en tillgängligare könsbekräftande vård för ickebinära personer lyfts.

RFSU tillstyrker utredningens förslag 16.3.1 om utredning om lagstiftning mot ingrepp och åtgärder för förbättrad vård för alla med intersexvariation. RFSU betonar i denna del att RFSU är emot alla könskorrigeringar som genomförs på spädbarn, eller andra som inte har möjlighet att samtycka till det, förutom medicinskt motiverade sådana. Beslut om könskorrigeringar ska fattas av den enskilde och den binära synen inom intersexvården idag är ett problem.

Utredningens förslag och RFSU:s ställningstaganden

Del I - Transpersoners levnadsvillkor

14.1.2 Utredning om att införa ett tredje juridiskt kön

RFSU tillstyrker förslaget om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att utreda möjligheten till ett tredje juridiskt kön i Sverige, samt att det inom ramen för denna ingår en utredning om införande av könsneutrala personnummer. RFSU ser likt som framgår av utredningen att det idag finns vissa fördelar med könsspecifika personnummer, bland annat i ljuset av jämställdhetsarbetet och möjligheterna till att framställa könsspecifik statistik. Emellertid skapar de könsspecifika personnumren betydande nackdelar för transpersoner, personer med intersexvariation och icke-binära. RFSU menar att ett tredje juridiskt kön är ett effektivt sätt att få till ett mer inkluderande system som stämmer bättre överens med verkligheten. Det binära systemet i Sverige idag innebär vidare att icke-binäras könsidentitet rent juridiskt inte erkänns. Detta leder till ett stort osynliggörande av gruppen och av utredningen framgår att många ickebinära upplever detta som en stor bakomliggande faktor till den höga psykiska ohälsan i gruppen.

RFSU ser positivt på ett införande av könsneutrala personnummer och att detta ingår vid en utredning om införande av ett tredje juridiskt kön. Dock krävs, som också framgår av utredningen, att det inom ramen för en sådan utredning ingår hur en då skulle kunna bedriva avsett jämställdhetsarbete, samt hur en skulle kunna föra effektiv könsspecifik statistik. Detta till exempel genom att Skatteverket inför någon form av kodade kön eller som utredningen föreslår; att det på något annat sätt framgår i folkbokföringen. Detta skulle innebära att den problematik som transpersoner möter i nuvarande system, i form av att få sin transerfarenhet avslöjad mot sin vilja eller att inte få rättsligt erkännande i ett binärt system, skulle underlättas samtidigt som en fortsatt skulle kunna bedriva könsspecifik statistik som en del av ett effektivt jämställdhetsarbete. Ett införande av könsneutrala personnummer underlättar för de omfattande administrativa svårigheter som transpersoner stöter på idag i samband med juridiskt könsbyte.

14.1.3 Kunskap om hbtqi-personers levnadsvillkor i relevanta utbildningar

RFSU tillstyrker utredningens förslag om att ändringar i examensbeskrivningarna i relevanta utbildningar genomförs för att säkerställa att kunskap om hbtqi-personers och personer med intersexvariationers levnadsvillkor ingår.

RFSU instämmer i övrigt med RFSL:s synpunkt om att frågor kring normkritik, makt och bemötande också bör ingå inom ramen för relevanta ändringar. RFSU delar också RFSL:s uppfattning om vilka utbildningar som borde omfattas av föreslagna ändringar.

14.1.6 X som könsmarkör i svenska pass

RFSU tillstyrker förslaget om att Polismyndigheten ges i uppdrag att undersöka möjligheterna att införa alternativet X som könsmarkör i svenska pass. Den binära könsmarkören i svenska pass idag är exkluderande för de personer som inte är bekväma med sin juridiska könstillhörighet. Detta tillsammans med riskerna att utsättas för misstänkliggörande och dåligt bemötande av säkerhetspersonal vid passkontroller leder till att många transpersoner och icke-binära undviker att resa. X som könsmarkör är en konkret åtgärd som innebär att icke-binära får en identitetshandling som de är mer bekväma med, som bättre stämmer överens med verkligheten och som medför ett minskat ifrågasättande av säkerhetspersonal. Denna möjligheten finns idag internationellt och är bland annat godkänd av FN:s luftfartsorgan.

RFSU är medveten om att det är flera länder som inte godtar X som könsmarkör i pass. RFSU vill därför ytterligare betona behovet av att denna information når den som avser att ha X som könsmarkör i sitt pass, samt att den är lättillgänglig och begripligt formulerad. Detta för att dels skydda den enskilde från ifrågasättande bemötande vid sitt resande men också för att skydda denne från de situationer som skulle kunna uppstå då detta inte godtas.

14.1.10 Stärkt och förbättrat arbete för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

RFSU tillstyrker förslaget att Folkhälsomyndigheten ges i uppdrag att se över statistik avseende överföringar av hiv i syfte att utreda om transpersoners bättre kan inkluderas i denna. RFSU välkomnar även varmt förslaget om att regeringen tar fram en nationell SRHR-strategi med ett tydligt hbtqi-perspektiv integrerat.

Transpersoners utsatthet i Sverige idag ger indikationer på en ökad risk för överföring av hiv. Gruppen har idag sämre förutsättningar för att uppleva sexuell hälsa, detta bland annat till följd av normer och normativa förväntningar på sex samt brist på respektfullt bemötande i såväl formella som informella sammanhang. En sämre sexuell hälsa kan leda till ett ökat sexuellt risktagande. Detta ska också ses i ljuset av de brister som finns såväl avseende kunskapen inom vården av överföring av hiv bland transpersoner, som av det faktum att transpersoner internationellt lyfts fram som en viktig preventionsgrupp av FN:s organ för hiv och aidsfrågor. Vidare är det en stor andel transpersoner som väljer att inte testa sig för hiv, en bakomliggande anledning till detta anges vara bristande tillgång till transinkluderande mottagningar. RFSU vill därför betona vikten av kunskapshöjande insatser och en nationell SRHR-strategi även för att lösa bristen på information om överföring av hiv bland transpersoner i Sverige.

Som framgår av utredningen finns det idag en stor kunskapsbrist angående transpersoner och ickebinära på SRHR-området och deras särskilda behov inom vården. På grund av detta är transpersoner i hög utsträckning förhindrade att uppleva sexuell och reproduktiv hälsa. Den nationella SRHR-strategin lyser med sin frånvaro och är nödvändig för att tillfredsställa den enskildes särskilda behov och dennes rättigheter. RFSU är av uppfattningen att en nationell SRHR-strategi är nödvändig för en effektiv kunskapsstyrning byggd på kunskap som når målgruppen. RFSU vill även tydligt framhålla att en nationell SRHR-strategi ökar förutsättningarna för ett framgångsrikt

arbete på olika nivåer för en jämlik hälsa. En sådan strategi leder prioriteringar och är grundläggande för att skapa ett mer normativt arbete och en jämlik vård i hela landet tillgänglig för alla oavsett könsidentitet. En tillfredsställande SRHR-strategi bör vidare ha ett välintegrerat hbtqi-perspektiv. Som framgår av utredningens kapitel 8 så finns det också stora behov av en kunskapshöjning vid vårdmötet. Detta inte minst på grund av hur graviditetsvården idag ser ut och hur gravida män ofta upplever könsdysfori i samband med graviditeten.

14.1.11 Pågående och kommande lagstiftningsarbete och arbete med uppföljning av Sveriges åtaganden med mänskliga rättigheter

RFSU tillstyrker utredningens förslag om att kommande lagstiftningar bör följas upp ur ett trans- och intersex-perspektiv.

RFSU vill i detta sammanhang påpeka att regeringen, utöver de förslag som läggs i nu aktuell utredning, bör gå vidare med de förslag som lades i SOU 2014:91, särskilt det som rör en uppdelning av processerna och lagstiftningen för juridiskt kön och könsbekräftande vård. Det är flera år sedan utredningen lade fram sina förslag och de skulle ha en positiv inverkan på transpersoners levnadsvillkor och lagstiftningen är alltså i behov av uppdatering. Liksom utredningen anser RFSU att de förändringar som förhoppningsvis inom en snar framtid genomförs ska följas upp för att säkerställa att de får rätt effekter för transpersoner, ickebinära och personer med intersexvariationer.

RFSU delar utredningens ställningstagande att ett grundlagsskydd för transpersoner ska införas i hetslagstiftningen när det är möjligt. Det borde vara självklart att en utsatt grupp, såsom t.ex. personer med transerfarenhet, är inkluderad i vår grundlagsstadgade hetslagstiftning. RFSU ser att det viktigaste är att skyddet förs in, men vill ändå framföra att den skrivning som regeringen lade fram; "könsidentitet eller könsuttryck" är att föredra framför "könsöverskridande identitet eller uttryck" som lagrådet uttalat. RFSU har även framfört goda argument till varför man bör ändra diskrimineringslagens skrivning och varför man oavsett diskrimineringslagens skrivning inte bör föra in könsöverskridande identitet eller uttryck i grundlagen. RFSU anser vidare att lagstiftaren bör överväga att föra in "könsidentitet med transerfarenhet och/eller normbrytande könsuttryck" eller "Normbrytande könsidentitet och/eller uttryck" som begrepp, OM inte "könsidentitet eller könsuttryck" är möjligt, istället för att gå på lagrådets linje.

14.2.1 Barn och unga transpersoners levnadsvillkor

RFSU tillstyrker utredningens förslag om barn och unga transpersoners levnadsvillkor. Flera av barnkonventionens artiklar är relevanta även utifrån ett transperspektiv, inte minst rätten till bästa uppnåeliga hälsa och då specifikt rätten till den hälso- och sjukvård som en behöver. Av utredningen framgår att fler barn och unga hör av sig till Barnombudsmannen via Unga Direkt. RFSU anser därför att det, likt utredningen kommer fram till, är lämpligt att de använder denna metod för att nå barn och unga och för att öka kunskapen om unga transpersoners och transbarns rättigheter.

Skolinspektionen ges i förslaget uppdrag att utreda transpersoners situation i grundskola och gymnasium. I ljuset av de berättelser som kommit in från unga transpersoner samt det faktum att Childrens Rights Committee uttryckt oro över att unga hbtq-barn utsätts för mobbning, hot och våld i Sverige, så är det av stor vikt att en sådan utredning företas. Berättelserna i utredningen visar på en skrämmande situation för transpersoner i skolan.

RFSU vill även lyfta fram att transpersoner ofta börjar fundera på sin könsidentitet när de är fyra-fem år. Den bekräftelse barn kan få tidigt är oerhört betydelsefull. Bemötandet från personalen i förskolan är avgörande för barnens hälsa och välbefinnande, de som jobbar i förskolan behöver därför ha fördjupade kunskaper om barns könsidentitet. RFSU ser utifrån detta samt på grund av transpersoners situation i grundskola och gymnasium, ett stort behov av att en utredning av Skolinspektionen även innefattar förskolan.

I detta sammanhang ska också lyftas de ungdomar som omfattas av det kommunala aktivitetsansvaret, dvs. de ungdomar som uppfyllt sin skolplikt men inte deltar i nationell gymnasieundervisning. Vidare ska också de så kallade "hemmasittarna" lyftas, som omfattas av skolplikten och rätten till skolgång. En utredning över dessa unga transpersoners livssituation bör också företas. Detta i synnerhet på grund av att det är tydligt att det förekommer diskriminering och mobbning i skolan, vilket kan utgöra ett hinder för enskilda transpersoner att ta del av den undervisning och inkluderas på det sätt de har rätt till. En utredning bör omfatta alla skolformer, inte endast ha sin utgångspunkt i grundskola och gymnasium.

RFSU vill även lyfta behovet av en allsidig transinkluderande sexualundervisning. I Skolinspektionens kvalitetsgranskning *Sex- och samlevnadsundervisning* från 2018 framgår att dokumenterade

brister rörande skolans sex- och samlevnadsundervisning består. RFSU ser i ljuset av denna granskning ett stort behov av en generell kraftsamling för att säkerställa att unga i Sverige få ta del av en god och allsidig sexualundervisning, samt att denna är tydligt transinkluderande.

14.2.3 Föräldraskap och familjebildning

RFSU tillstyrker förslaget om att Socialstyrelsen ges i uppdrag att kartlägga behovet av stödmaterial till familjer där någon eller flera av föräldrarna är transpersoner, samt till familjer med transbarn. RFSU tillstyrker även förslaget om att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att genomföra en översyn av föräldrabalken i syfte att göra den könsneutral. Verklighetens familjer ser idag väldigt olika ut och den kärnfamiljsnorm som föräldrabalken utgår ifrån är exkluderande för stjärnfamiljer, det vill säga andra familjekonstellationer än de som faller inom den heterosexuella cis- och tvåsamhetsnormen.

RFSU vill poängtera att det utöver behovet av stödmaterial till familjer där föräldrar eller barn är transpersoner, finns ett stort behov av stödmaterial till transpersoner som önskar att bli föräldrar eller till föräldrar som vill genomgå ett juridiskt könsbyte. Föräldrabalken är rent juridiskt svårgenomtränglig och svåröverskådlig för andra än cis-personer som önskar bli föräldrar eller är föräldrar, det behöver därför finnas relevant och begriplig information om reglerna och hur transpersoner som önskar bli föräldrar ska gå till väga. Som nämns närmare nedan (14.4.1) finns det också flera risker för transpersoner som är gravida bland annat i form av könsdysfori. Stödmaterial behövs även för att skydda den sexuella hälsan innan, under och efter graviditeten.

RFSU delar utredningens uppfattning om att flera av de problem som transpersoner möter i samband med föräldraskap grundar sig i dagens utformning av föräldrabalken. Verklighetens familjer ser väldigt olika ut och detta har börjat återspeglas i lagstiftning och i samhällets syn på t.ex. föräldraskap. Lagstiftningen lappas och lagas emellertid löpande i ett försök att täcka in fler i lagstiftningen, men grundnormen finns kvar och andra delar läggs till vid sidan. RFSU ser därför att det finns ett stort behov av att en heltäckande utredning tillsätts i syfte att utreda möjligheterna till en könsneutral föräldrabalk. RFSU anser, likt utredningen, att de förslag som lades fram i SOU 2016:11 är försök till lösningar av problemet att föräldrabalken inte är könsneutral och därmed sämre än ett

införande av en könsneutral föräldrabalk. RFSU instämmer vidare i utredningens bedömning att, OM regeringen inte prioriterar en grundlig utredning av huruvida en könsneutral föräldrabalk ska införas, det i vart fall måste företas en mer heltäckande översyn av föräldrabalken ur ett transperspektiv. Detta är någonting som tidigare utredningar såsom SOU 2016:11 inte gjort.

14.3.1 Kunskapshöjande insatser och ett mer riktat arbete

RFSU tillstyrker utredningens förslag om kunskapshöjande insatser och ett mer riktat arbete. RFSU delar utredningens uppfattning om att transpersoner ofta faller emellan i det annars väldigt breda folkhälsoarbetet och att det därför är viktigt med riktade insatser. Likt utredningen menar RFSU att ett brett folkhälsoarbete inte behöver innebära att riktade insatser faller bort, utan att det krävs en annan styrning. RFSU instämmer också i det som Kommissionen för jämlik hälsa (SOU 2017:47) påpekat; att det folkhälsopolitiska ramverket behöver reformeras om och ansvarsfördelningen förtydligas. Det är beklagligt, som utredningen poängterat, att det idag inte finns tydliga insatser för att uppnå "Agenda 2030"-målet om att "säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar" och att detta inte är ett prioriterat område. Argumentet att det redan skulle arbetas med är inte hållbart i ljuset av att mindre grupper, som utredningen belyst faller bort i folkhälsoarbetet som ska omfatta alla oavsett könsidentitet eller könsuttryck.

Vidare som framgår av utredningen, är det problematiskt att det idag inte finns ett riktigt och tydligt integrerat generellt trans- eller hbtqi-perspektiv på varken Folkhälsomyndighetens nationella suicidhandlingsplan eller den nationella ANDT-strategin. Det är av yttersta vikt att gruppen transpersoner, som utsatt och marginaliserad, inte faller bort i detta arbete till förmån för generella skrivningar som syftar till att slå brett i samhället. I ljuset av statistik kopplad till suicidproblematik och ANDT som utredningen visar på är det väldigt viktigt att transpersoner nås.

Utredningen lyfter vidare att det behövs kunskapshöjande insatser för personer med strategiskt ansvar för folkhälsoarbete om transpersoner och personer med intersexvariationers särskilda situation. RFSU vill här också betona att fokus inte bara ska ligga på ANDT-, suicid- och ätstörningsproblematik utan också minoritetsstressorer och andra bakomliggande faktorer till den utbredda psykiska ohälsan i gruppen.

14.4.1 Ökad kunskap om en tryggare vård

RFSU tillstyrker utredningens förslag för ökad kunskap om en tryggare vård. Som framgått av utredningen upplever såväl gravida transpersoner som ickebinära stora problem i form av framförallt kunskapsbrist i samband med vårdmötet inom gynekologi, graviditets- och förlossningsvården samt inom fertilitetsvården. Transpersoner utsätts i samband med detta för stora risker i form av att kroppen förändras och att risken för könsdysfori ökar.

RFSU vill här poängtera vikten av att vården för gravida och födande är sammanhängande och då betona behovet av eftervård. Eftervården i Sverige idag är i regel inte tillfredsställande och efter förlossningen lämnas de som fött barn ofta ensamma med sina problem. Vikten av en fungerande eftervård berör även transpersoner och eventuella frågor kring sexualitet och könsdysfori som kan uppkomma i samband med föräldraskap. Eftervården behöver vara inkluderande även för transpersoner som blivit föräldrar och det måste då även finnas kunskap om de särskilda behov transpersoner har. Även här behövs alltså en kunskapshöjning för befintlig vårdpersonal och riktade insatser till målgruppen transpersoner. Återbesök till barnmorskan ska ske tidigt och efter den enskildes behov.

Vi vill även här lyfta att vården ofta saknar den sexologiska kunskap som rimligen kan krävas. Detta medför bland annat att vårdpersonal som inte har den kunskap som behövs undviker de frågor som rör sexualiteten, trots att det finns en stor efterfrågan från patienter och närstående att frågor som rör sexualiteten tas upp i samband med vårdmötet. Detta blir också tydligt i ljuset av de historier som kommit fram i utredningen och de stora kunskapsbrister som dessa belyser. Sexologi, med ett väl integrerat hbtqi-perspektiv borde vara obligatoriskt inom yrken såsom vård, omsorg och socialtjänst.

RFSU vill utöver ovan uttrycka det akuta behov som finns idag av att tillgängliggöra vården för ickebinära, då i synnerhet ickebinära personer under 18 år.

14.7.5 Ny utredning

RFSU tillstyrker utredningens förslag att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att utreda hur det kan säkerställas att en person som byter personnummer inte blir behandlad som en ny person.

De problem som uppstår vid såväl myndigheter som hos privata

aktörer då en person har ändrat sitt personnummer är djupt oroande. Personnumret används regelbundet som en källa till information såväl som en identitetshandling hos både offentliga och privata aktörer, RFSU kan därför inte nog betona vikten av att det finns tillfredsställande rutiner av hur ifrågavarande situation ska hanteras. Det faktum att det i vissa fall skapas en helt ny personbild och att den som ändrat personnummer i praktiken behandlas som en ny person skapar enorma ekonomiska konsekvenser för den enskilde. Att det i dagsläget i vissa fall inte finns kunskap om vilka rutiner och regelverk som ska användas, att vissa aktörer lägger upp två skilda kundposter trots aviserad hänvisning och att mindre företag inte hämtar hem aktuell information från folkbokföringen är inte acceptabelt.

14.9.1 Bättre inkludering av transpersoner i enkäter och undersökningar

RFSU tillstyrker utredningens förslag att Statistiska centralbyrån ges i uppdrag att ta fram ett stödmaterial för hur offentliga aktörer kan inkludera binära och icke-binära transpersoner i enkäter och undersökningar.

RFSU har tydliggjort ovan att det finns ett behov idag för könsspecifik statistik för att kunna driva ett effektivt jämställdhetsarbete. Emellertid så är statistiken idag exkluderande och osynliggörande för ickebinära personer. Enligt Sveriges kommuner och landstings uppfattning (https://skl.se/4.509ddf451615foaf031395.html?utm_source=notifiering&utm_medium=email&utm_campaign=statistik) kan det dock uppstå problem ur integritetskyddssynpunkt i de fall det är fråga om mindre svarsgrupper, detta då könsidentitet till skillnad från kön är en känslig personuppgift både enligt PUL och GDPR, som ersätter PUL den 25 maj 2018. RFSU anser att det är bra att aktörer i samhället är varse om förändringar som behöver ske för att skydda den personliga integriteten, men anser att aktörer istället måste vara lösningsfokuserade och hitta bra möjligheter att formulera frågor för att inkludera istället för att osynliggöra en utsatt grupp i samhället. Detta särskilt mot bakgrund av att det utbredda osynliggörandet av gruppen ickebinära idag leder till stor psykisk ohälsa i gruppen. Vidare ska betonas att även ickebinära och transpersoner måste inkluderas i ett fortsatt effektivt jämställdhetsarbete. Ett jämställdhetsarbete med binär utgångspunkt är exkluderande och direkt skadlig för ickebinära och transpersoner.

Del II - Den könsbekräftande världen

16.1.1 En överenskommelse med Sveriges kommuner och landsting

RFSU tillstyrker utredningens förslag om att regeringen tar initiativ till att en överenskommelse med SKL ingås i syfte att göra den könsbekräftande vården mer jämlik över landet och säkra tillgång till könsbekräftande vård för alla som har behov av den oavsett ålder och könsidentitet. RFSU ser att de långa väntetiderna är ett stort problem idag.

Långa väntetider - självmedicinering

De långa väntetiderna leder till en stor sexuell och reproduktiv ohälsa hos de som vill genomgå eller genomgår könsbekräftande behandling. Det finns idag också en synnerligen stor risk för transpersoners reproduktiva rättigheter. Av utredningen framgår att många ser självmedicinering i väntan på könsbekräftande behandling som en fråga om överlevnad och en enda utväg, detta på grund av de långa väntetiderna på att först ens få komma i kontakt med utredningsteamet, men sedan också för att få påbörja den könsbekräftande behandlingen. Hormonbehandling genom självmedicinering innebär att fertilitetsbevarande insatser inte kan göras. Enligt socialstyrelsens kunskapsstöd såväl som av utredningsteamet, avråds personer från att självmedicinera. Av utredningen framgår dock att flera har valt självbehandling på grund av de långa väntetiderna och då ansett sig kunna göra detta som ett informerat val. RFSU menar härvid att det är ett stort problem att transpersoner i vissa fall tvingas avstå ifrån fertilitetsbevarande insatser, på grund av att tanken på väntan av att få genomgå könsbekräftande behandling är outhärdlig.

Långa väntetider - fertilitetsbevarande insatser

Av de berättelser som framkommer av utredningen tycks många i den könsbekräftande vården uppleva att fertilitetsbevarande insatser inte vidtagits i tid vilket leder till att många transpersoner senare avstår från dessa. För flera är detta en olycklig omständighet som innebär att de får välja mellan att påbörja sin könsbekräftande behandling eller att först påbörja fertilitetsbevarande behandling, vilket drygar ut processen än mer. För många blir valet att då avstå från fertilitetsbevarande insatser en fråga om överlevnad. RFSU välkomnar därför att de långa väntetiderna tas på allvar och att insatser för att minska dessa vidtas.

Okunskapen och riskerna för dåligt bemötande

Vidare är de stora kunskapsbristerna grundade på osanna, stereotypa normer och uppfattningar om transpersoner ett stort problem. Rädslan som uppstår hos transpersoner att processen ska stanna av, eller ta längre tid på grund av att de uttrycker att de i framtiden vill ha barn är oacceptabel. I syfte att skydda transpersoners sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter behöver därför även rätt information komma de som väntar tillhanda och fertilitetsbevarande behandling företas i rätt tid och utifrån den enskildes vilja och önsningar. Fertilitetsbevarande insatser ska vidtas för de som önskar genomföra dessa och det ska inte påverka resten av utredningen eller den könsbekräftande behandlingen i fråga.

RFSU välkomnar alltså en överenskommelse som skulle stärka samordningen och kontinuiteten i den könsbekräftande vården och minska regionala skillnader. Att det likt förslaget i SOU 2009:11 - *En nationell cancerstrategi för framtiden*, tillsätts medel för att minska väntetiderna genom processen för att skapa en mer sammanhängande vårdkedja är positivt. Detta inte minst på grund av de negativa effekter de långa väntetiderna har för transpersoners reproduktiva hälsa och rättigheter. RFSU menar också att det är positivt att regionala skillnader tas på allvar och att det finns en konkret plan för hur dessa ska minska i den könsbekräftande vården. Emellertid vill RFSU likt RFSL också poängtera att det är av stor vikt att, när en eventuell överenskommelse sluts, det knyts finansiering över tid där fokus inte bara ligger på att minska kötiderna utan också på att öka kvaliteten på den könsbekräftande vården.

16.2.1 Tillgängligare information och vård

Utredningen har fått ta del av olika synpunkter på hur den könsbekräftande vården kan förbättras, bland annat från RFSL:s funktionsprojekt, forskare och patienthåll. Det lyfts här bland annat fram att vården och informationen behöver vara mer tillgängliga på olika sätt, att information ska finnas om hur asylsökande och papperslösa kan göra samt att hormonbehandling ska kunna påbörjas med endast informerat samtycke. RFSU delar denna bedömning och menar likt utredningen att dessa åtgärder är nödvändiga för att fortsatt kunna förbättra den könsbekräftande vården.

RFSU vill dock tillägga behovet av att det i framtiden läggs insatser och forskningsanslag på transpersoners fysiska sexuella hälsa såväl under behandlingen som efter transition. RFSU har tidigare framhållit behovet av att det ska finnas sexologisk kompetens men

också kunskap om transpersoners särskilda behov. Det är otroligt viktigt för att kunna uppleva sexuell hälsa att en får den information som är nödvändig utifrån den enskildes särskilda behov. RFSU har identifierat och vill här lyfta några områden där kunskap saknas och där det finns stora behov av en kunskapshöjning i framtiden. Detta rör till exempel information och kunskap om hur livslång hormonbehandling påverkar sexualiteten, frågor om lubrikation, överföringsrisk av hiv och andra STI:er, intimvård, sexuella praktiker, klimakteriepåverkan och problem kopplade till vagino- eller penisplastik. RFSU lyfter inte bara det här på grund av ovanstående och att det saknas kunskap, utan även i ljuset av att många transpersoner uttrycker att de inte kan leva på det sätt de önskar sexuellt.

RFSU har ovan (14.4.1) uttryckt det akuta behov som finns av en tillgängligare vård för ickebinära transpersoner idag. Detta är också ett problem som finns i den könsbegränsande vården. RFSU vill därför i denna del lyfta att det även behövs kunskapshöjande insatser för den könsbegränsande vården avseende ickebinära och då särskilt ickebinära under 18 år, deras särskilda situation och behov. Detta är en väldigt viktig del i det fortsatta arbetet för en tillgängligare vård.

16.3.1 Utredning om lagstiftning mot ingrepp och åtgärder för förbättrad vård för alla med intersexvariation

RFSU tillstyrker utredningens förslag att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att förutsättningslöst utreda frågan om lagstiftning eller andra åtgärder gällande kirurgiska och andra ingrepp på personer som föds med intersexvariationer. RFSU tillstyrker förslaget att Socialstyrelsen ges ett uppdrag att utreda möjligheten att säkra patientens rätt till information om den egna medicinska historien. RFSU tillstyrker även att Socialstyrelsen ges ett uppdrag att, i samarbete med organisationer som företräder berörda personer, ta fram ett kunskapsstöd för vården av personer som föds med intersexvariationer och att det arbetet kan inledas med att göra en kartläggning som ska komplettera den tidigare gjorda kartläggningen.

RFSU delar utredningens uppfattning att det idag saknas kunskap i området för personer med intersexvariationer:s rättigheter. RFSU välkomnar också en utredning i ljuset av att flera organisationer lyfter att ingrepp på spädbarn och andra som inte har samtyckt till det är fel och strider mot mänskliga rättigheter, en uppfattning RFSU delar. Många ingrepp görs för att tilldela barn ett binärt kön snarare än för att ge nödvändig behandling. RFSU tar tydligt ställning mot

andra ingrepp än medicinskt motiverade och RFSU är kritiska mot de binära idéer intersexvården i Sverige har idag. Beslut om att genomgå könskorrigering ska ligga hos den enskilde.

Datum som ovan

Hans Linde
Förbundsordförande RFSU